

CONSEIL INTERNATIONAL DES GRANDS RÉSEAUX ELECTRIQUES
MEĐUNARODNO VIJEĆE ZA VELIKE ELEKTRIČNE SISTEME

COMITÉ DE BOSNIE-HERZÉGOVINE
BOSANSKOHERCEGOVAČKI KOMITET

Jedanaesto savjetovanje Bosanskohercegovačkog komiteta CIGRÉ

Zaključci

Od 15. do 19. septembra 2013. godine u Neumu održano je Jedanaesto savjetovanje Bosanskohercegovačkog komiteta CIGRÉ. U radu savjetovanja sudjelovalo je 410 stručnjaka iz zemlje i svijeta. Za savjetovanje je pripremljeno 143 stručnih i znanstvenih radova. Te radove napisalo je 324 stručnjaka i znanstvenika. Održane su tri plenarne sjednice Skupštine Bosanskohercegovačkog komiteta CIGRÉ, šesnaest sjednica studijskih komiteta, osam izložbi i šest stručnih prezentacija. U okviru prve plenarne sjednice predstavljena su tri autorska prikaza sadašnjih stanja elektroenergetskog sektora, prenosne mreže i obrazovanja elektroenergetskih stručnjaka, te mogućih tokova razvoja politike, ekonomije i struke u vezi s energetikom, a naročito elektroenergetikom kao njenim dijelom.

Na osnovi navedenih izlaganja, rasprava i usvojenih zaključaka sudionika studijskih komiteta na trećoj plenarnoj sjednici, te na osnovi zaključaka Desetog savjetovanja Bosanskohercegovačkog komiteta CIGRÉ, održanog od 25. do 29. septembra 2011. godine u Sarajevu, usvojeni su slijedeći zaključci:

1. Broj i kvaliteta pripremljenih stručnih i znanstvenih radova, rasprave koje su sudionici vodili zajednički i na sjednicama studijskih komiteta potvrđuju opredjeljenje Bosanskohercegovačkog komiteta CIGRÉ za čuvanje i razvoj stručne i znanstvene zajednice u elektroenergetici kao uvjet očuvanja i razvoja proizvodnje, prijenosa i distribucije električne energije na državnoj i međunarodnoj razini. Tome su značajno doprinijele najvažnije organizacije za proizvodnju, prijenos i distribuciju električne energije, te organizacije za proizvodnju elektroenergetske opreme i postrojenja. Sudionici Jedanaestog savjetovanja pozivaju vladine i nevladine organizacije, te obrazovne, znanstvene i privredne organizacije da doprinesu razvoju foruma elektroenergetskih stručnjaka kao javnog dobra bez kojeg nije moguće graditi poželjnu bosanskohercegovačku budućnost.
2. Prisutnost značajnog broja mladih elektroenergetskih stručnjaka i znanstvenika u radu Jedanaestog savjetovanja potvrđuje je višegodišnje politike Bosanskohercegovačkog komiteta CIGRÉ u podsticanju i razvoju otvorenosti i prijateljstva sa stručnim i znanstvenim zajednicama u zemlji, susjedstvu i svijetu. Pozivaju se članovi Bosanskohercegovačkog komiteta CIGRÉ da nastave povezivanje i saradnju na državnoj i međunarodnoj razini s ciljem

da stječu, prenose, razvijaju i primjenjuju najbolja znanja i iskustva elektroenergetske teorije i prakse. Za realiziranje tog poziva dva su preduvjeta: (a) razvoj visokoškolskih istraživačkih ustanova na kojima se školuju i osposobljavaju elektroenergetski stručnjaci u skladu s evropskim kriterijima; i (b) uključivanje mladih stručnjaka u zajednice stručnjaka na državnoj, regionalnoj i svjetskoj razini. Predsjednik, podpredsjednici i Upravni odbor Bosanskohercegovačkog komiteta CIGRÉ pozvani su da još odlučnije doprinose realiziranju te zadaće.

3. Sudionici Jedanaestog savjetovanja i Dvanaeste redovne Skupštine Bosanskohercegovačkog komiteta CIGRÉ sa žaljenjem su zaključili da od vremena Desetog savjetovanja do danas nema nikakvih važnih promjena u Bosanskohercegovačkom elektroenergetskom sektoru. A to zapravo znači da Bosna i Hercegovina i dalje zaostaje iza glavnih razvojnih tokova u regionu i Evropi, što ugrožava realiziranje gotovo svih razvojnih potreba politike, kulture i ekonomije. Zato su ranije donijeti zaključci jednako vrijedno upozorenje donositeljima političkih odluka, strukovnim i znanstvenim zajednicama i najširoj bosanskohercegovačkoj javnosti na potrebu hitnih promjena u sadašnjim odnosima prema proizvodnji, prijenosu i distribuciji električne energije u Bosni i Hercegovini.
4. Iznijeti autorski prikazi o stanju i perspektivama politike, ekonomije i struke u vezi s proizvodnjom, prijenosom i distribucijom električne energije svjedoče o neusaglašenosti stručnih i znanstvenih viđenja elektroenergetske budućnosti i stavova koji se u bosanskohercegovačkoj javnosti šire kao pseudostruka i pseudoznanost. Bosanskohercegovačka politička, kulturna i ekonomska budućnost nisu mogući bez jasne strategije razvoja energetike uopće, pa tako i elektroenergetskog sektora kao bitnog činitelja svakog razvoja. Nepostojanje takve strategije uzrokuje brojne štetne sukobe politike i struke, koji se pokazuju kao prevlast pseudopolitike i pseudostruke. Na stručnoj i znanstvenoj zajednici je obaveza da javnim govorenjem doprinesu otklanjanju takvog stanja, te pomognu u harmoniziranju odnosa sa donositeljima političkih odluka o energetici, na jednoj, i stručnjacima bez kojih takve odluke kao pravilne nisu moguće, na drugoj strani.
5. Polazeći od opće saglasnosti da je integracija bosanskohercegovačke države u Evropsku uniju cilj za koji treba provesti reforme u svim područjima života, sudionici Jedanaestog savjetovanja Bosanskohercegovačkog komiteta CIGRÉ smatraju: (a) da je integriran elektroenergetski sistem najbolji interes svih bosanskohercegovačkih ljudi; (b) da su povezivanje i razvoj bosanskohercegovačkog elektroenergetskog sistema na državnoj razini preduvjeti njegovog povezivanja sa sistemima u susjedstvu i šire; (c) da poželjna politička, kulturna i ekonomska bosanskohercegovačka budućnost nije moguća bez intenzivnog razvoja elektroenergetskog sistema; (d) da je razvoj elektroenergetskog sistema moguć jedino uz gradnje novih proizvodnih, prijenosnih i distributivnih kapaciteta; (e) da uspješna gradnja potrebnih novih kapaciteta nije moguća bez energetske strategije na razini države; (f) da artikuliranje bosanskohercegovačke elektroenergetske strategije zahtijeva spregu i uvažavanje donositelja političkih odluka, na jednoj, i zajednice energetske stručnjaka, na drugoj strani; (g) da bosanskohercegovački ekonomski razvoj pretpostavlja planiranje i realiziranje potrebnih novih

elektroenergetskih kapaciteta kao osnove tog razvoja; (h) da procesi liberalizacije tržišta energije, transformiranje vlasništva, deregulacije, u svim područjima gdje je to moguće, ne znače zagovaranje voluntarizma, parcijalističkog redukcionizma i opasnog sukobljavanja suprotstavljenih lobističkih interesa; (i) da je za društvenu javnost potrebno osigurati jasne prikaze stanja energetike u zemlji, i to u odnosu na energetske strategije susjednih zemalja i zemalja Evropske unije; i (j) da energetske resursi ne mogu biti prepušteni odlučivanju nijedne interesne grupe koja ne uvažava činjenicu da zdrava politička strategija nije moguća bez graditeljske prisutnosti zajednice stručnjaka i znanstvenika; a kada god taj odnos politike i struke bude narušen, nasilje, što je djelovanje bez znanja, nužna je posljedica; zato sudionici Jedanaestog savjetovanja Bosanskohercegovačkog komiteta CIGRÉ odlučno pozivaju cijelu društvenu zajednicu, a naročito donositelje političkih odluka kao njen dio, da zaustavi i onemogući sva neopravdana prekrajanja i dalja dijeljenja u elektroenergetskom sistemu, da otkloni zapriječenosti u državnom preduzeću za prijenos, te onemogući neosnovane i stručno neprihvatljive napade na prirodne resurse mimo opće saglasnosti i uvažavanja interesa državne cjeline.

6. Na članovima stručne i znanstvene zajednice bosanskohercegovačkih energetičara je moralna i profesionalna obaveza da svoja znanja i stavove zastupaju u javnom prostoru u skladu s dostojanstvom struke i znanosti, s odgovornošću za bosanskohercegovačku budućnost, te da se suprotstavljaju svim oblicima zloupotrebe struke i znanosti za nejasne ciljeve koje mogu zastupati bilo koje grupe ili organizacije. Na njima je također obaveza da odlučno pruže podršku svim donositeljima političkih odluka u vezi s unaprjeđenjem i gradnjom energetske budućnosti zemlje, te da budu pouzdan partner i oslonac za sve pothvate usmjerene prema poželjnoj političkoj, društvenoj i ekonomskoj budućnosti.
7. Sudionici Jedanaestog savjetovanja Bosanskohercegovačkog komiteta CIGRÉ, kao i članovi Skupštine, smatraju da je efikasan doprinos rasvjetljavanju sadašnjeg stanja u bosanskohercegovačkoj elektroenergetici i gradnji naše bolje budućnosti moguć jedino uz zagovaranje bržeg i strategijski zasnovanog razvoja elektroenergetskog sistema kao društvenog cilja koji se tiče svih bosanskohercegovačkih ljudi. Takvo zagovaranje u javnom prostoru zahtijeva znanje i otvorenost, odlučnost i jasnoću, te nepopustljivost pred svim nastojanjima da se struci i znanosti nameću stavovi koji su s njima nespojivi. Sudjelovanje stručnjaka i znanstvenika u takvim pokušajima nametanja tih stavova ili šutnja pred takvim pojavama znači prihvatanje odgovornosti za sve štetne posljedice koje iz toga moraju nastati. Zajednica stručnjaka i znanstvenika ne može ispuniti svoju društvenu i moralnu zadaću ako je potčinjena parcijalnim, lobističkim, pseudopolitičkim i bilo kojim drugim interesima koji ne uzimaju u obzir vladavinu prava, demokratsko legitimiranje vlasti, ljudska prava i odgovornost za donošenje odluka koje se tiču cijelog društva.
8. Svi oblici saradnje stručnjaka i znanstvenika sa svim činiteljima političkog i ekonomskog poretka su poželjni, pa ih Bosanskohercegovački komitet CIGRÉ treba poticati i razvijati. To ne znači da se poželjni društveni cilj, a to je najbrže moguće dostizanje političke, kulturne i ekonomske kompatibilnosti bosanskohercegovačke države s cjelinom Evropske unije, može

realizirati mimo jasnih odnosa onih političkih činitelja koji donose odluke na jednoj, i stručne i znanstvene zajednice koja daje rješenja za realizaciju takvih odluka, na drugoj strani. Nikakvi oblici potčinjavanja i korištenja stručne i znanstvene zajednice ne mogu doprinosti postizanju tog cilja koji jeste uključivanje Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju. Na svim članovima Bosanskohercegovačkog komiteta CIGRÉ obaveza je da ustrajno upozoravaju bosanskohercegovačku javnost na nemogućnost poželjnog i nužnog političkog, kulturnog i ekonomskog razvoja bez sinergijskog odnosa između donositelja političkih odluka i brojnih stručnih zajednica unutar kojih postoji znanje o tome kako te odluke mogu biti realizirane na najbolji način. Taj odnos pretpostavlja priznanje i uvažavanje digniteta profesionalnih zajednica i promicanje nužnosti njihove neovisnosti u područjima u kojima se primjenjuju profesionalni kriteriji. Neprihvatljivi su svi oblici narušavanja te uzajamnosti i nastojanja da se stručna i znanstvena zajednica potčini nestručnim i neznanstvenim kriterijima.

9. Energetska budućnost Bosne i Hercegovine nije ni predvidljiva niti izvediva ni u jednom obliku zatvorenosti u zemlji u odnosu na susjedstvo i na Evropu kao cjelinu. Sudionici Jedanaestog savjetovanja Bosanskohercegovačkog komiteta CIGRÉ zagovaraju intenzivnije uključivanje bosanskohercegovačkih stručnjaka u sve oblike regionalne evropske i svjetske saradnje. Tek na osnovi te saradnje moguće je izgraditi komparativne prikaze o stanju i perspektivama razvoja bosanskohercegovačkog elektroenergetskog sistema. Ako se govorenja o energetici u zemljama Evropske unije usporede s onima koja preovlađuju u široj bosanskohercegovačkoj javnosti, vidljivi su brojna neznanja i nekompetentnosti u stavovima o pitanjima energetike. Valja naglasiti da prednosti i nedostaci, prednjačenje i zaostajanje, te potrebe i mogućnosti u razvoju elektroenergetskih sistema imaju značenje samo u odnosu na susjedne zemlje, region i svijet. Ti su činitelji relevantni jedino u odnosu na ekonomsku razinu, koja je cilj, i u odnosu na vrijeme za koje do toga cilja treba doći. A taj cilj nije moguće postići u zadanom vremenu bez programiranja intenzivne gradnje potrebnih proizvodnih, prijenosnih i distributivnih kapaciteta, što je dugoročan proces koji ugrožava svako oklijevanje i propuštanje vremena. Okvir strategije razvoja elektroenergetskog sistema jasno je određen u dokumentima Evropske unije, pa se od zakonodavne i izvršne vlasti u Bosni i Hercegovini očekuje da tu strategiju i sve dokumente u obliku zakona i standarda usvoji i primjeni na državnoj razini i u skladu s realnim potrebama i mogućnostima. To je preduvjet za realiziranje “stabilizacije i pridruživanja”. Zaključci koje su usvojili studijski komiteti Bosanskohercegovačkog komiteta CIGRÉ, pa ih potom razmotrila Skupština, a koji se odnose na najbitnija područja planiranja, održavanja i razvoja elektroenergetskog sistema, čine stručnu i znanstvenu supstancu znanja i iskustava na kojima je moguće graditi elektroenergetsku budućnost države. Ti su zaključci u jeziku struke i znanosti, pa zato i nepristupačni nekim od donositelja ključnih političkih odluka u ovome području. Na stručnjacima i znanstvenicima je zadaća da te zaključke stalno usklađuju s jezikom koji je dostupan najširoj javnosti, pri čemu kriteriji profesionalne odgovornosti ne smiju biti relativizirani.
10. Nužno je upozoriti bosanskohercegovačku političku, kulturnu i ekonomsku javnost, a naročito ljude u medijima koji oblikuju javno mišljenje, na brojnost emocionalnih zagovaranja stavova o elektroenergetici koji su izgrađeni izvan stručnog i znanstvenog diskursa i u kojima su

stručnjaci i znanstvenici, svjesno i/ili nesvjesno, podčinjeni tim apriorističkim stavovima nekih političkih grupa, lukrativnih uključenosti parcijalnih politika, te prikrivenih interesa vlasnika kapitala koji ne uvažavaju cjelinu općeg dobra bosanskohercegovačkih ljudi. Isključenost, prikrivanje i iskrivljavanje stavova stručne i profesionalne javnosti proizvodi štetu cijelom društvu. Takvi oblici ponašanja neprihvatljivi su za članove Bosanskohercegovačkog komiteta CIGRÉ, pa oni odbijaju da sudjeluju u održavanju društvenih napetosti koje su utemeljeni na nestručnim i neznanstvenim zagovaranjima navodnih rješenja u energetici. Uz to, sudionici Jedanaestog savjetovanja Bosanskohercegovačkog komiteta CIGRÉ ističu spremnost i otvorenost da pruže svu raspoloživu podršku i pomoć svim donositeljima političkih odluka koji uvažavaju odgovornost prema javnom dobru svih bosanskohercegovačkih ljudi i njihove države kao najvažnijeg raspoloživog sredstva za postizanje poželjne budućnosti.

11. Studijski komiteti su usvojili zaključke na osnovi podnijetih stručnih i znanstvenih radova, te predložili poželjne teme za Dvanaesto savjetovanje Bosanskohercegovačkog komiteta CIGRÉ, koje će biti održano 2015. godine. Ako se na osnovi tih zaključaka jasno odredi gdje je sada bosanskohercegovački elektroenergetski sistem s obzirom na proizvodne, prijenosne i distributivne kapacitete, te u odnosu na stvarne potrebe revitalizirane bosanskohercegovačke ekonomije, neosporiv je razlog za alarmiranje svih činitelja bosanskohercegovačkog društvenog poretka. Da bi glas struke i znanosti postao relevantan u pometnji koju proizvode lukrativne strasti i nedostajanje energetske strategije, rukovodstvo i članovi Bosanskohercegovačkog komiteta CIGRÉ organizirat će u narednom vremenu što je moguće veći broj različitih javnih prezentacija (paneli, seminari, radionice, konferencije, itd.) preko kojih bi bili objektivizirani stanja i potrebe planiranja i građenja novih elektroenergetskih struktura.
12. Ustvrdljiva je preovlađujuća saglasnost stručnjaka i znanstvenika da u Bosni i Hercegovini nedostaju strateški dokumenti o energetici. Artikuliranje i primjenjivanje dokumenata o razvoju elektroenergetskog sistema na razinama koje su niže od državne, pri čemu se ne uvažava nužnost koordiniranja takvih pothvata na državnoj razini, sve se više pokazuje kao problem koji ne doprinosi dostizanju poželjne budućnosti, već je prijetnja stabilnosti i sigurnosti u razvoju elektroenergetskog sistema. Strategija razvoja elektroenergetike znači stvaranje pouzdanog pravnog, tehničkog i ekonomskog ambijenta kao osnovnih preduvjeta za adekvatno informiranje s ciljem donošenja investicionih odluka i njihove realizacije, ne samo za izgradnju proizvodnih kapaciteta, već i za podsticanje razvoja domaće industrije i pratećih stručnih i naučnih institucija čija je degradacija evidentna u odnosu na stanje od prije dvadesetak godina. Zato se bosanskohercegovačka javnost upozorava, a naročito činitelji u procesu donošenja političkih odluka, da su artikuliranje bosanskohercegovačke energetske strategije na državnoj razini, organiziranje odgovarajućih institucija i kreativno okupljanje stručnjaka i znanstvenika oko njih uvjeti bez kojih nije moguć uspješan proces “stabilizacije i pridruživanja”. Neophodno je podizanje nivoa odgovornosti i koordinacije svih subjekata u donošenju odluka i njihovoj realizaciji (vlade, regulatorne komisije, Neovisni operator sistema Bosne i Hercegovine, Elektroprijenos Bosne i Hercegovine i drugi).

13. Novo institucionalno organiziranje stručnjaka i znanstvenika radi planiranja i razvoja energetske efikasnosti, stabilnosti i sigurnosti na državnoj razini je zadaća čije osporavanje ugrožava cijelo društvo i sve njegove sadržaje. Za elektroenergetsku kompatibilnost bosanskohercegovačke države u evropskim interkonekcijama potreban je znatno veći stupanj organiziranosti i koordinacije među svim sadašnjim činiteljima postojećeg sistema.
14. Članovi Skupštine Bosanskohercegovačkog komiteta CIGRÉ još jednom naglašavaju da je saradnja na svim područjima elektroenergetike između Bosne i Hercegovine i zemalja njenog susjedstva – Hrvatske, Crne Gore i Srbije – najvažniji cilj, te da otvorenost i prijateljstvo koje Bosanskohercegovački komitet CIGRÉ pokazuje od svog osnivanja ostaju glavna orijentacija za budućnost. Uz to, članovi Skupštine naglašavaju da to znači zagovaranje pune ravnopravnosti i suprotstavljanje svim oblicima neprincipijelnog i tutorskog ponašanja bilo koga iz bližeg i daljnjeg susjedstva. Zato se Upravnom odboru Bosanskohercegovačkog komiteta CIGRÉ preporučuje da potiče i razvija sve oblike saradnje sa srodnim komitetima u susjednim zemljama. Preko tih oblika saradnje bilo bi moguće doći do komparativnih uvida u komplementarne pothvate koji bi doprinosili stabilnosti i razvoju elektroenergetskog sistema u cijeloj regiji.
15. Članovi Skupštine Bosanskohercegovačkog komiteta CIGRÉ obvezuju Predsjednika i Generalnog sekretara, te članove radnog predsjedništva, da ove zaključke na najbolji način prezentiraju svim članovima i široj bosanskohercegovačkoj javnosti.

U Neumu, 19. septembra 2013. godine

Komisija za zaključke:

Rasim Gačanović

Rusmir Mahmutćehajić

Fadil Nadarević

Duško Vicković

Ninoslav Vidović

Mario Kokoruš

Generalni sekretar Bosanskohercegovačkog komiteta CIGRÉ